

Mezinárodní obchod

Ing. Alena Šafrová Drášilová

Obsah

- Obchodní politika
  - zahraničně-obchodní politika
  - mezinárodní obchodní politika
  - společná obchodní politika EU
- Další organizace MO
- Regionální uskupení

Obchodní politika

- *„souhrn záměrů, strategií, zásad, opatření, nástrojů, smluv a institucí vytvářených na úrovni vlády a směřujících k domácím i zahraničním podnikatelským subjektům.“ (Kalínská 2010)*
- cíle
  - optimální vnitřní ekonomický rozvoj
  - dosažení vládních cílů (bilance, inflace, nezaměstnanost,...)
  - zapojení do mezinárodních struktur

Obchodní politika

- větší vliv na malou a otevřenou ekonomiku
- faktory
  - historický vývoj
  - disponibilní zdroje
  - zeměpisná a klimatická poloha
  - výchozí ekonomický potenciál
  - složení obyvatelstva
  - hospodářské politické vztahy
  - míra závislosti na mezinárodním obchodě
  - další hospodářské politiky (devizová, migrační, zemědělská atd.)

Zahraníčně-obchodní politika

Zahranichně-obchodní politika

- soubor aktivit státu, kterými cílevědomě působí na zahraniční obchod své země, a to zejména cestou obchodně politických nástrojů uplatňovaných ve vztazích k vlastním podnikatelským subjektům a ve vztazích ke třetím zemím
- součást obchodní politiky orientovaná vně

(v praxi se termín nepoužívá kvůli obtížnému stanovení hranic mezi obchodní a zahraničněobchodní politikou)

Směry zahraničně-obchodní politiky

- liberalismus
  - odstranění překážek obchodu
  - otevření všech sektorů vnitřního trhu zahraniční konkurenci
  - odstranění proexportních, přímých i nepřímých podpor ve všech oblastech ekonomiky i oblastech s ekonomickými aspekty (např. zdravotnictví)

Směry zahraničně-obchodní politiky

- možné dopady liberalismu
  - změna výrobkové struktury
  - zvýšení konkurence na trhu
  - růst specializace ekonomiky
  - lepší uplatnění komparativních výhod
  - nižší spotřebitelské ceny
  - stabilizace inflace
  - oslabení a likvidace domácích výrobních odvětví
  - růst nezaměstnanosti
  - zvýšení mandatorních výdajů státu
  - závislost na strategických dovozech
  - monopolní ovládnutí některých trhů

Směry zahraničně-obchodní politiky

- protekcionismus
  - ochranářství
  - ochrana domácí ekonomiky před vnějšími vlivy („filtrování“ negativních vnějších vlivů)
  - autarkie = extrémní případ protekcionismu – uzavření trhu pro dovoz a znemožnění vývozu
  - lokalizace trhů = ochrana a podpora výroby pro domácí trh (např. zemědělství)

Směry zahraničně-obchodní politiky

- možné dopady protekcionismu
  - udržení strategicky významných odvětví
  - základní soběstačnost ekonomiky
  - zachování výrobkové struktury
  - skleníkové prostředí pro domácí průmysl
  - netržní regulace nezaměstnanosti
  - pomalý technologický rozvoj
  - neobjektivní stanovení „negativních vnějších vlivů“
  - nevyužívání absolutních a komparativních výhod
  - vyvolává zpravidla řetězovou reakci
  - inflační tendence
  - vyloučení závislosti na vnějších zdrojích

Směry zahraničně-obchodní politiky

- žádný směr se nevyskytuje „v čisté podobě“
- oba mají výhody i nevýhody, ekonomické i sociální dopady, různé v krátkém a dlouhém období
- kompromis mezi:
  - otevřeností ekonomiky vnějším konkurenčním vlivům
  - podporou exportu
  - ochranou domácí ekonomiky a zaměstnanosti

Směry zahraničně-obchodní politiky

- protekcionismus ve 21. století jako reakce na „krizi“
  - vyspělé země
    - finanční podpory,
    - dotace,
    - vládní zakázky,...
  - rozvojové země
    - cla,
    - množstevní kvóty,
    - administrativní omezení,...

Nástroje obchodní politiky

- podle cíle
  - nástroje na ochranu trhu
    - tarifní (cla)
    - netarifní opatření
  - nástroje a podporu vývozu
- podle právního základu
  - autonomní
  - smluvní

Nástroje na ochranu trhu

Cla – definice

- systematicky aplikovaná cla
  - předem vyhlášená
  - platná ve stanoveném období
  - stanovená celním sazebníkem
- clo = peněžitá částka kterou stát vybírá při přechodu zboží přes státní hranice
- fiskální × obchodně-politická funkce

Cla - dělení

- podle směru přechodu hranic
  - vývozní
  - dovozní
  - tranzitní
- podle účelu, k němuž jsou cla použita
  - fiskální
  - protekcionistická
- podle cíle, jehož má být dosaženo
  - prohibitivní (velmi vysoké sazby)
  - skleníková a výchovná
  - antidumpingová (na zboží, jehož cena je nižší, než cena běžná na domácím trhu) (!!!)
  - preferenční (jednostranné nižší celní sazby vůči některým zemím)
  - diferenční (nižší než preferenční, poskytují dodatečnou výhodu při splnění stanovených podmínek)

Clo – dělení

- podle vztahu k obchodnímu partnerovi
  - kompenzační (vyrovnávají subvence dováženého zboží) (!!!)
  - odvetná (retorzní, reagují na obchodní politiku dovážejícího státu)
  - vyjednávací (vyjednávací prostředek v obchodně-politických jednáních)
- podle způsobu výpočtu
  - valorická (procentní sazbou z hodnoty zboží)
  - specifická (pevnou částkou za fyzickou jednotku zboží)
  - kontingentní (tarifní kvóta – nižší clo platí pro kontingent, po jeho vyčerpání se clo zvyšuje)
  - smíšená, kombinovaná
  - vypočtená na jiném základě

Celní sazebník

- Harmonizovaný systém popisu a číselného označování zboží
  - 80. léta 20. století
  - Světová celní organizace (WCO)
  - 200 států, 98 % světového obchodu
  - 21 částí, 97 kapitol
  - 6-místný kód (H. S. code)
- eskalace tarifů
  - čím vyšší je přidaná hodnota, tím vyšší je clo
- tarifní špičky
  - sazby na citlivé výrobky
  - ve vyspělých zemích >15 %

Netarifní opatření

- vše, kromě cel
- velmi obsáhlý soubor, který se neustále rozšiřuje
- odvětví
  - nejčastěji v oblasti strojírenské výroby, zemědělství a chemického průmyslu
  - nejvíce je zatížen obchod s potravinářskými produkty, textilem a surovinami
- regiony
  - nejvíce: Asie a Tichomoří, Evropa a střední Asie
  - relativně méně: Severní a Jižní Amerika, jižní Asie a Karibik
  - minimálně: Blízký východ, severní a subsaharská Afrika

Netarifní opatření – dělení

- paratarifní opatření (korigují cenu zboží)
  - celní a dovozní přírážky (% z celní hodnoty výrobku),
  - vnitřní daně uvalované na dovoz,
  - povinné celní ohodnocení dovozu,
  - tarifní kvóty,...
- finanční opatření
  - administrativní stanovení cen,
  - dobrovolné limity vývozních cen,
  - přírážky a odvody,
  - antidumpingová opatření,
  - požadavek placení předem,
  - souběžné rozdílné směnné kurzy,
  - dovozní depozia,...
- automatická licenční opatření („kdo dřív přijde, ten dřív mele“)

Netarifní opatření – dělení

- kvantitativní opatření
  - kvóty,
  - neautomatické dovozní licence,
  - zákazy dovozu,
  - omezení vývozu,...
- monopolistická opatření
  - stanovení jediného dovozce,
  - státní obchodní podniky,
  - povinné využití národních služeb v pojištění, dopravě atd.,
- technická, sanitární a fytosanitární opatření
  - technická regulace
  - administrativní regulace potřebné dokumentace,
  - speciální celní formality (např. inspekce před naloděním),
  - požadavky na nezávadnost potravin, zdraví zvířat a rostlin, ...

Nástroje na podporu vývozu

Formy podpory

- subvence států do vývozního zboží
- subvencování primárních vstupů
- daňové úlevy s vazbou na vývoz
- státem garantované úvěry a pojištění vývozu
- poskytování informací
- vývozní služby a marketing
- investiční pobídky (kombinace subvencí)

Subvence – dělení

- zakázané
  - narušující obchod
  - vázané na vývozní výkonnost
  - upřednostňující domácí vstupy do výroby před zahraničními
  - specifické podpory konkrétnímu podniku
  - limitující přístup k nim pro ostatní subjekty
- přípustné
  - mohou být poskytovány
  - v případě negativního dopadu se mohou stát předmětem odvetných opatření
  - může být na jejich základě vyvolán obchodní spor
- povolené
  - nenarušují obchod (např. proexportní informační podpora)

Subvence v zemědělství

- domácí podpora → zvyšování produkce → omezení dovozu → stimulace subvencovaného vývozu
- podpory s přímou vazbou na výrobu (zakázané)
  - nové nesmí být zaváděny a staré musí být odstraňovány (WTO)
- podpory s nepřímou vazbou (povolené)
  - vládní služby v oblasti kontroly chorob,
  - výzkum,
  - potravinová bezpečnost,
  - infrastruktura,
  - podpory restrukturalizace,
  - přímé platby v regionálních a environmentálních programech,
  - vládní programy na podporu rozvoje zemědělství a venkova,
  - podpory malého rozsahu.
- vývozní subvence jsou povoleny jen v rozsahu, ve kterém existovaly v době podpisu dohod WTO
- na základě dohody členů WTO by měly být vývozní subvence zrušeny do roku 2013

Autonomní nástroje

Autonomní nástroje

- implementované do obchodní politiky rozhodnutím suverénního státu
- realizované pouze v rámci již uzavřených mezinárodních dohod a smluv
- v oblasti cel pouze všeobecná celní sazba stanovená vůči nečlenům WTO a stanovení celních sazeb „nejvýše do výše“

Smluvní nástroje

Smluvní nástroje

- na základě mezinárodních ujednání
- rámcem jsou zpravidla dohody a ujednání WTO
- závazné principy
  - princip nediskriminace (= doložka nejvyšších výhod)
  - princip parity (= stejné zacházení s dovezenými výrobky jako s výrobky domácími od okamžiku překročení hranic)

Doložka nejvyšších výhod

- *Všechny výhody, přednosti, výsady nebo osvobození poskytnuté, kteroukoli smluvní stranou jakémukoli výrobku pocházejícímu z kterékoli jiné země nebo tam určené budou ihned a bezpodmínečně přiznány obdobnému výrobku pocházejícímu z území všech ostatních smluvních stran nebo tam určenému.*

Typy obchodních dohod

- mnohostranné
  - dohody WTO
- vícestranné
  - dohody o volném obchodu nebo vyšším stupni integračního seskupení (NAFTA, EU, CEFTA, MERCOSUR apod.)
  - vícestranné dohody WTO
  - mezinárodní komoditní dohody (o kávě, kakau, bavlně, mědi, obilí,...) (UNCTAD)
- dvoustranné (bilaterální)
  - mezi členy WTO
  - se zeměmi, které nejsou členy WTO
  - celní unie a oblasti volného obchodu dvou států

Další smluvní nástroje

- ujednání v
  - mezinárodní dopravě
  - celnictví
  - ochraně duševního vlastnictví
  - oblasti technické normalizace a standardizace
  - oblasti sanitárních norem
  - atd.

Mimořádná obchodně-politická opatření

- musí splňovat následující kritéria
  - přiměřenost (minimalizace narušení obchodu)
  - dočasnost
  - postupné uvolňování
  - výlučnost (neumožňující použití dvou mimořádných opatření)
  - nediskriminace
  - transparentnost

Mezinárodní obchodní politika

Mezinárodní obchodní politika

- mezinárodní obchodní politika je souhrn obchodních politik všech zemí světa
- hlavním a základním rámcem je Světová obchodní organizace (WTO)
- základní deklarované principy
  - nediskriminace
  - liberalizace
  - předvídatelnost
  - konkurence
  - výhodnější zacházení pro méně rozvinuté a rozvojové země

Vývoj WTO

- navazuje na GATT (1947)
  - „provizorní“ řešení
  - snižování cel při vzájemném obchodu se zbožím
  - následně – odstraňování netarifních opatření, začlenění zemědělství a služeb, právo duševního vlastnictví
  - 23 (1947) → 62 (1964) → 123 (1986)
- vznik 1995
- 156 členů

Hlavní úkoly WTO

- liberalizace celosvětového mezinárodního obchodu
- přezkum obchodních politik jednotlivých členů
- řešení obchodních sporů

Právní zakotvení

- **Dohoda o zřízení WTO**
- **GATT** (zboží)
- **GATS** (služby)
- **TRIPS** (duševní vlastnictví)
- **TPRM** (přezkum obchodních politik)
- **DSU** (pravidla řešení sporů)

Rozvojový program z Dohá

- probíhá od roku 2001
- původně měla být jednání završena v roce 2005
- cíle
  - omezení regionálních, zejména bilaterálních a místních dohod
  - zlepšení přístupu na trhy třetích zemí

Výsledky

- zemědělství
  - EU přistoupila na odstranění exportních dotací do roku 2013 (USA a rozvojové země prosazovaly 2010)
  - nebyla nalezena shoda ohledně dovozních tarifů
- rozvojová pomoc
  - odsouhlasena pomoc pro 48 nejméně rozvinutých zemí ve formě přístupu na globální trhy bez kvót a cel a navýšení technické pomoci
- bavlna
  - redukce domácích podpor
  - nevyjasněná role USA
- Indie a Brazílie neumožňují vstup na trh × USA a EU mají vyhraněný názor na zemědělské otázky

Společná obchodní politika EU

Základní principy

- otevírání zahraničních trhů pro podniky ze zemí EU
- zvýšení vyjednávací síly
- jednotný postup v obchodních vztazích se třetími zeměmi
  - jednotný celní sazebník
  - jednotný exportní a importní režim
  - uzavírání dohod se všemi partnery pouze na úrovni EU
- deklarované priority (ale...)
  - volný vývoz (1993)
  - volný dovoz
  - otevřený přístup na trh EU

ale...

- možnost ochrany před nekalými obchodními praktikami (dumping a subvencování)
- ochrana neobchodních zájmů (rozvoj venkova, udržení specifického rázu krajiny, tradičních výrob, osídlenosti v nepreferovaných regionech a další

Výlučné kompetence EU

- **externí** – sjednávání dohod v dotčených oblastech
- **interní** – implementace dohod
- s přijetím Lisabonské smlouvy zrušeny tzv. smíšené smlouvy
- rozhodování kvalifikovanou většinou
- nepatří sem veřejné zakázky, podpora exportu formou úvěrování, pojišťování a poskytování informací
- rozhodují Evropský parlament a Rada

Další organizace ovlivňující MO

Další instituce a organizace

- **OECD** (Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj) – cílem je dosažení udržitelného ekonomického růstu a zaměstnanosti, zvýšení životních standardů při současném zachování finanční stability a liberalizace mezinárodního obchodu, investic a financí
- **WCO** (Světová celní organizace) – jediná mezinárodní organizace kompetentní k řešení metodických celních otázek, cílem je harmonizace a zjednodušení celních procedur

Další instituce a organizace

- **UNCTAD** (Konference o obchodu a rozvoji) – konference OSN k problematice podílu a účasti rozvojových zemí v mezinárodním obchodě, zpracovává statistiky, identifikuje překážky vstupu, poskytuje poradenství, pomáhá s vyjednáváním
- **UNIDROIT** (Mezinárodní ústav pro sjednocení soukromého práva)
- **IMF** (Mezinárodní měnový fond)
- **Skupina Světové banky** – Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj, Mezinárodní asociace pro rozvoj a další
- Rozvojová banka Rady Evropy, Evropská banka pro obnovu a rozvoj, Evropská investiční banka

Regionální uskupení

Česká republika

- Visegrádská skupina
  - ČR, Polsko, Slovensko, Maďarsko
  - rozvoj užší spolupráce a vzájemných vazeb
- CEFTA (Středoevropská zóna volného obchodu)
  - členství zaniklo vstupem do EU
  - Chorvatsko, Makedonie, Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Kosovo, Moldávie, Srbsko
- členství v dalších organizacích
  - WTO, OSN, EU, IMF,...
  - > 400
  - 38 miliard Kč na příspěvcích

?

?

?

?

?

Otázky...?

?

?

?

?

?

?

Děkuji za pozornost!